

В.П. Черних¹, В.В. Шаповалов (мл.)²

ЕКСПЕРТНЕ ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ: СУДОВА ФАРМАЦІЯ, СУДОВА МЕДИЦИНА І СУДОВА НАРКОЛОГІЯ ЯК СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ПАЦІЄНТІВ, ЩО СТРАЖДАЮТЬ РОЗЛАДАМИ ЗДОРОВ'Я, ПЕРЕДБАЧЕНИМИ МКХ-10

¹Національний фармацевтичний університет, м. Харків

²СВ Київського РВ СУ ГУ МВС України в Харківській області

Ключові слова: обіг особливо небезпечних наркотичних засобів, судова фармація

Наведено експертне вивчення вилучених з незаконного обігу психоактивних речовин відповідно до статей 307 і 309 Кримінального кодексу України. Показано, що судова медицина, судова наркологія і судова фармація являються складовими елементами захисту прав наркопацієнтів.

У сучасних умовах, коли в державі здійснюються політичні перетворення, Україна проголосила курс на вступ у ЄС і СОТ, державні органи МВС України, МОЗ України, МЮ України, Генпрокуратури України, СБ України та інші проводять заходи щодо суворого і неухильного дотримання принципів, що регламентовані Конституцією України [3], спрямовані на демократизацію суспільних відносин, захист прав і свобод, життя і здоров'я громадян України, у т.ч. провізорів, лікарів і пацієнтів, що страждають різними розладами здоров'я (наркоманія, токсикоманія, ВІЛ/СНІД, туберкульоз, онкологічні та ін.) та передбачені МКХ-10. Термін "розлади здоров'я" став використовуватися у МКХ-10, під яким мається на увазі клінічно визначена група симптомів чи поведінкових ознак, що у більшості випадків спричиняють страждання і перешкоджають особистісному функціонуванню [4-7].

Важливо відзначити, що у державному контролі над психоактивними речовинами, що знаходяться в обігу, визначальним фактором є ступінь впливу конкретної психоактивної речовини на організм людини і на суспільство, тобто її побічні ефекти і протипоказання до застосування. При проведенні державного контролю за обігом психоактивних речовин з боку МОЗ України, МВС України та інших державних органів необхідно враховувати три підходи: кримінально-правовий, соціально-економічний і медико-фармацевтичний, які тісно взаємопов'язані між собою і в правовому аспекті зобов'язують компетентні органи МОЗ України (Державний фармакологічний центр, Комітет з контролю за наркотиками) експертно визначати приналежність психоактивної речовини до визначеної класифікаційно-правової групи (наприклад, сильнотоксичні, отруйні, психотропні, радіоактивні, легкозаймісті, ідкі, вибухові, одурманюючі, наркотичні, прекурсори та ін.).

При цьому найважливішим елементом після експертної класифікації психоактивних речовин, вилучених із незаконного обігу службами МВС України (БНОН, УУР, ДСБЕЗ, УБОЗ, СУ, ДНІЕКЦ та ін.), є забезпечення експертного обстеження підозрюваного (обвинуваченого), а точніше потенційного пацієнта, який страждає конкретним розладом здоров'я, передбаченим МКХ-10. Для цього необхідне проведення комплексного експертного підходу до вивчення вилучених з незаконного обігу психоактивних речовин на підставі судової хіміко-фармацевтичної експертизи (СХФЕ), судово-медичної експертизи (СМЕК), судово-наркологічної експертизи (СНЕК) і судово-психі-

атричної експертизи (СПЕК) при забезпеченні прав і свобод, життя і здоров'я підозрюваних (обвинувачених, підсудних), для чого необхідне: а) медичний огляд; б) медичне обстеження; в) наркологічні заклади; г) добровільне лікування; д) примусове лікування; е) ухилення від медичного огляду; е) тяжкий психічний стан чи психічний розлад [1].

На підтвердження вищенаведеного приводимо приклади експертного вивчення психоактивних речовин на судовому етапі слідства.

Приклад 1. Гр. Л. в м. Харкові, з метою незаконного придбання, перевезення і переховування наркотичних засобів без мети збуту для власного вживання, одержав у нествановленої в ході слідства особи на ім'я Олександр речовину рослинного походження. За висновком СХФЕ ця речовина була особливо небезпечним наркотичним засобом каннабісом (марихуана висушена), вагою 8,4990 грамів. У той же день гр. Л. зазначену речовину перевіз до місця мешкання свого знайомого гр. П., де незаконно зберігав у кишені своєї куртки. При затриманні гр. Л. працівниками міліції, у нього було вилучено вище вказаний особливо небезпечний наркотичний засіб. Допитаний у судовому засіданні підсудний гр. Л. свою провину в інкримінованому йому злочині визнав цілком. Суд кваліфікував його дії по ст. 309 ч. 2 Кримінального кодексу України. Гр. Л. на обліку в психдиспансері і наркодиспансері не знаходився, за місцем мешкання характеризувався негативно, а за висновком СПЕК має потребу в лікуванні від наркоманії. Суд не вважає за необхідне застосовувати до гр. Л. примусове лікування від наркоманії, оскільки його захворювання, на думку суду, не носить суспільно-небезпечний характер для навколишніх. При призначенні покарання суд враховує ступінь суспільної небезпеки зробленого злочину, дані про особистість підсудного і вважає, що він повинен нести покарання, пов'язане з позбавленням волі.

Приклад 2. Гр. Л., знаходячись на окраїні села Стецьківка Великобурлуцького району Харківської області, побачив рослини дикоростучої коноплі, обірвав листя, невеликі частини рослини, склав у мішок і приніс до місця мешкання, де зазначені частини рослини коноплі висушив природним шляхом і сховав. Через місяць гр. Л. перевіз рослини коноплі у місто Харків, розфасував їх на два газетних пакети з метою збуту. В подальшому гр. Л. збув за 50 гривень гр. Г. один з пакетів з коноплею, а після цього був затриманий співробітниками служби БНОН.

За висновком СХФЕ речовина рослинного походження є особливо небезпечним наркотичним засобом – каннабісом, вагою 7,2 грамів. Допитаний у судовому засіданні підсудний гр. Л. свою провину визнав повністю. Оскільки гр. Л. незаконно придбав, виготовив, перевіз і зберігав особливо небезпечний наркотичний засіб з метою збуту, незаконно збув особливо небезпечний наркотичний засіб у місцях масового перебування громадян, суд кваліфікує його дії за статтями 307 ч. 2 та 309 ч. 2 Кримінального кодексу України. Згідно висновку СНЕК у гр. Л. фіксується епізодичне вживання похідних коноплі без синдрому залежності.

При вивченні вище зазначених прикладів з позиції судової фармації, судової медицини і судової наркології ми прийшли до висновку про те, що підсудні (обвинувачувані) мають потребу в лікуванні не тільки від наркоманії, але і від психоневрологічних розладів здоров'я. Становлення і формування виявлених у підсудних розладів здоров'я перетікає з наявністю трьох основних синдромів: психічної залежності, фізичної залежності і толерантності [2].

Для лікування наркозворих запроваджена фармакотерапія, що умовно поділена на 5 етапів:

1) проведення дезінтоксикаційних заходів і купірування абстинентного синдрому з нормалізацією соматоневрологічних порушень та корекцією психопатоподібних розладів;

2) відновлення порушень метаболізму, поведінкових розладів і нормалізацію психічного стану (включаючи сон);

3) виявлення основного синдромокомплексу психічної залежності і призначення цілеспрямованої фармакотерапії;

4) визначення умов попередніх рецидивів розладів здоров'я і призначення протирецидивного лікування (підтримуюча терапія);

5) курортологія.

Узагальнюючи кримінально-правові, медико-фармацевтичні і соціально-економічні фактори, що впливають

на формування залежності у наркозворих, які страждають психоневрологічними розладами здоров'я і здійснюють злочини за ознаками статей 307 і 309 Кримінального кодексу України, ми приходимо до думки про те, що на державному рівні повинні бути створені умови для складання реєстру осіб-засуджених наркозворих.

Таким чином, з позиції судової фармації, судової медицини і судової наркології, як складових елементів захисту прав, життя і здоров'я пацієнтів, що страждають розладами здоров'я, передбаченими МКХ-10, проведено експертне вивчення вилучених з незаконного обігу психоактивних речовин - особливо небезпечних наркотичних засобів, незаконне збереження яких без мети збуту створює ознаки злочину, передбаченого статтею 309 Кримінального кодексу України, а їх незаконне зберігання з метою збуту чи збут – створює ознаки злочину, передбаченого статтею 307 Кримінального кодексу України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України "Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними" / Тестовые задания для контроля знаний слушателей циклов повышения квалификации специалистов фармации по вопросам фармацевтического права и судебной фармации: Уч. пособие / Под ред. В.А.Шаповаловой, В.В.Шаповалова, Г.Н.Вишара.-Х., 2005.-Изд.4.-301с.
2. Иванец Н.Н. Лекции по наркологии.-М.: Нолидж.-448 с.
3. Конституція України.-К.: Парламентське видання, Х.: ТОВ "Лінгвоцентр", 2001.-91 с.
4. Лікарські засоби в наркопсихофармакології / Під ред. В.О.Шаповалової, В.В.Шаповалова.-Харків: Торсинг, 2002.-592 с.
5. Лікарські засоби в неврології, психіатрії і наркології / Під ред. В.О.Шаповалової, П.В.Волошина, О.В.Стефанова, І.М.Трахтенберга, В.В.Шаповалова.-Харків: Факт, 2003.-784 с.
6. Лікарські засоби в психофармакології / Під ред. Ю.І.Губського, В.О.Шаповалової.-К.: Здоров'я, Х.: Торсинг, 1997.-288 с.
7. Фармацевтичне право в наркології / Під ред. В.О.Шаповалової, І.К.Сосіна, В.В.Шаповалова.-Х.: Факт, 2004.-800 с.

Поступила 15.01.2008г.

В.П. Черных, В.В. Шаповалов (мл.)

Экспертное изучение особо опасных наркотических средств: судебная фармация, судебная медицина и судебная наркология как составные элементы защиты прав пациентов, которые страдают расстройствами здоровья, предусмотренными в МКБ-10

Приведено експертне вивчення изъятых из незаконного оборота психоактивных веществ согласно статей 307 и 309 УК Украины. Показано, что судебная медицина, судебная наркология и судебная фармация являются составными элементами защиты прав наркопациентов.

Ключевые слова: оборот особо опасных наркотических средств, судебная фармация

V.P. Chernykh, V.V. Shapovalov (Jur.)

Expert study of extremely dangerous narcotic drugs: forensic pharmacy, forensic medicine and forensic narcology as component elements of defense of rights for patients, which suffer disorders of health, foreseen in ICD-X

The expert study of the psychoactive matters with drawn from an illegal turn is resulted in obedience to reasons 307 and 309 Criminal Codex of Ukraine. It is retained that forensic medicine, forensic narcology and forensic pharmacy, are the component elements of defense of rights for narcopathients.

Key words: turn of extremely dangerous narcotic drugs, forensic pharmacy

Відомості про авторів:

Черних Валентин Петрович, д. фарм. н., професор, ректор Національного фармацевтичного університету;

Шаповалов В.В. (мл.), ас. каф. фарм. права НФаУ, слідчий СВ Київського РВ СУ ГУ МВС України в Харківській обл.

Адреса для листування:

Шаповалов Валентин Валерійович, 61001, м. Харків, пл. Повстання, 17, кафедра фармацевтичного права ІПК спеціалістів фармації НФаУ. Тел.: (057) 732-89-53